

Nasilna izselitev

IVO ŽAJDELA

Družino Cilke Krajnc so komunisti januarja 1946 nasilno izselili iz Benedikta v Slovenskih goricah. Z mnogimi drugimi so jih pregnali v Avstrijo. Cilka je bila 45 let gospodinja v župnišču v Slovenjem Plajberku. Zdaj je stara 98 let in živi v avstrijski Radgoni, kjer se je družina ustalila po izgonu.

S Cilko Krajnc sem se sešel 29. septembra 2016 pri Tibautovih v Sovjaku pri Svetem Juriju ob Ščavnici, kamor je prišla na oddih za nekaj dni iz Bad Radkersburga (avstrijske Radgone), kjer živi zadnja leta. Kljub visoki starosti je njen spomin natančen in pripoved jasna. Rodila se je 4. oktobra 1923 v Slovenski Bistrici, oče je bil tam organist in mežnar. Oče Jožef Krajnc in mati Barbara sta bila doma iz Benedikta, želela sta si nazaj v domači kraj, in ko je bilo mesto organista in mežnarja izpraznjeno, sta se z družino preselila tja. Bili so štirje otroci: Cilka, Majda, Jožko in Franček (brata sta že umrla). Živel so v mežnariji pri cerkvi.

Cilka je hodila v šolo v Benediktu. Rada bi šla študirat za učiteljico, vendar ji je mama govorila, da nimajo denarja za šolanje, želela je, da bi hčerka bila šivilja, čeprav je to ni zanimalo. Hotela je, da se obe hčerki naučita šivati, ker je bil dedek krojač, teta pa šivilja. Sestra je postala šivilja, Cilka pa je morala pozimi 1942–1943 v arbeitdienst (delovna obveznost). V tem času se je njena družina morala iz mežnarije izseliti, ker so Nemci vanjo vselili kočevsko družino, ki je imela pet ali šest otrok. V zgornjem delu župnišča je bila občina. Preselili so se h kmetu Cafu, ki je imel žago in mlin (tam je zdaj gostilna) in veliko posestvo. Do tja se je hodilo dobrih dvajset minut.

Med vojno v Benediktu

Ko se je Cilka vrnila iz arbeitdienta, doma pa so imeli samo eno kravo in dve svinji, bi morala iti delat v Nemčijo. Vendar je oče poskrbel, da ji to ni bilo potrebno. Pri Cafu je postala dekla, vendar tam ni hotela spati in je tja hodila samo na delo: ob 6.30 je morala biti tam, da je odnesla petnajst litrov mleka, ki so ga oddajali. To je delala ves čas vojne.

ni Benedikta, kjer piše, da je ta duhovnik hotel po vojni ostati v Benediktu. Cilka meni, da to ni res, saj ni znal nič slovenščine in je hotel čim prej domov.

Začetek diktature

Ko je bilo vojne konec, je Cilka morala nekaj narediti, da ne bi ostala dekla pri kmetu Cafu. Šla je do Marice Polanec, ženske, ki je bila po vojni »glavna« komunistka v Benediktu, in jo prosila, ali se lahko vrnejo v mežnarijo. Oče ni hotel iti, zato je to storila Cilka. Dovolila jim je. Cilka je potem poiskala dva zidarja, da sta prebelila mežnarijo. Ko je iskala ljudi, da bi jim pomagali pri ureditvi mežnarije za vrnitev, jo je neki moški obtožil, da hodi okoli zato, da dela propagando proti novi oblasti. Oče se je zato moral iti zagovarjat in je pojasnil, da je iskala le pleskarje.

Julija 1945 je bil v Benediktu sestanek učiteljev. Želeli so, da bi Cilkin oče postal predsednik občine, vendar oblast te-

Benedikt danes

Imela je fanta, s katerim sta se namerala poročiti. On je moral v nemško vojsko. Ko je enkrat imel dopust, je Cilki dejal, da bi najraje prišel v ameriško ujetništvo, da bi tako lahko odšel v Ameriko. Vprašal jo je, ali bi prišla za njim in odgovorila mu je: »Milan, za teboj v gorečo peč.« Njegov oče je imel Cilko rad in želel si je, da bi se poročila in bi prišla na njegovo domačijo.

Ljudje so jih imeli radi. Med vojno je hodil vsakih štirinajst dni k njim nemški duhovnik Walter Von (kaplan iz Sankt Veita am Vogau) in pri njih stanoval tri dni. S sestro sta mu zato morala prepustiti eno sobo. Omenila je knjigo o zgodovi-

ga ni dovolila, ker da je pri Cerkvi. Čez teden dni so se spet zbrali z isto zahtevo. Iz Lenarta je prišla partizanka v uniformi in jim zagrozila, da če ne bodo odstopili od zahteve, ga bo dala zapret. Takrat je Cilkin oče vstal in dejal, da to sploh ne bo biti in naj zato izvolijo drugega. Tako so potem tudi naredili. Ko so bile jeseni volitve, je bil rezultat za nove oblastnike slab.

Miting v Radgoni

Po volitvah so v Gornji Radgoni organizirali miting. Okoli so oznanili, naj se zberejo v Benediktu, da se bodo s tovarnjakom peljali na miting. Ker je imel oče angino, je Cilki dejal, naj gresta z bratom.

Do tovarnjaka so prišli direktor šole, še en moški in Cilka z bratom, nikogar drugega ni bilo. V Radgoni so bili razni govori. Imel ga je tudi benediški ravnatelj šole, ki je dejal, da bi bilo v Benediktu boljše, tudi volitve bi bolj uspešne, če ne bi imeli »enega Krajnc«. Ko je Cilka to slišala, jo je kar »dvignilo«. Bratu Jožetu je dejala, da gresta raje domov, ker bo zborovanje trajalo do polnoči. Peš sta odšla domov, skoraj dve uri daleč. Ko sta prišla, je bil še dan, in oče ju je vprašal, ali se je miting tako hitro končal. Povedala mu je, kaj je tam slišala. Oče ji je (v tesnobi) odgovoril, da nista prav naredila, da sta zapustila miting.

15. januarja 1946 je oblast izselila Cafovega soseda Franca Cafa, bogatega kmeta. Ker je podpiral partizane, so mu sicer prizanesli, vendar so mu potem vse zaplenili. Otrok ni imel, Cilka pa pravi, da so jedli slabše kot pri njih, kjer niso »imeli nič«.

radi multiple skleroze, verjetno se je bolezen začela že takrat. Ko se je oče oblačil, je dejal: »Ta hiša je zdaj moja, pa vendar moja ni. Pa drugi vanjo pride, pa jo zapusti.« Partizan pa mu je rekel, da je to zdaj last »cele Jugoslavije«.

Mama je pokleknila in drugi za njo. Zmolili so kesanje in mama je rekla: »Tako, mi smo se pripravili na smrt, ustrelite nas kar tu, da se ne bomo nič okoli vlačili.« Partizan je odgovoril: »Baba neumna, kaj blebetaš, mi nismo Švabi, da bi streljali.« Vprašala je, ali lahko vzamejo s seboj kaj hrane. Vzela je tunko, Cilka je iz košare, s katero so nosili premog, stresla ostanke, mama je noter dala rjuho, potem pa malo zaseke, nekaj kosov mesa in pol kilograma črnega kruha, ki so ga še imeli. To je bilo vso njihovo »bogastvo«, ki so ga vzeli s seboj. Oče je pod pazduho vzel vzglavnik. V hišo je prišlo veliko partizanov. Vse se je zgodilo v desetih minutah in že so stali na tovarnjaku.

la je vdova, imeli so mesarijo in gostilno; že dolgo je tam bife z ljudskim imenom teksas).

Tam dolgo niso odprli, zato je udbovec zagrozil, da če ne odprejo, bodo začeli streljati. Ko je prišla, je imela s seboj eno vrečo, v njej pa majhen zglavnik, žlico in majhno posodo. Ko je oče to videl, je dejal, da oni take posode nimajo, ali lahko tam vzamejo še to. Vprašala jih je, koliko jih je. Odgovoril je, da šest, potem so dobili žlico in kovinsko skodelico.

V Gornji Radgoni

Odpeljali so jih v Gorno Radgono, kjer so jih ob šestih zjutraj zaprli v šoli. Tam je bilo zbirališče, bil jih je poln razred. Po klopeh so lezle uši. Ob štirih popoldne so vsako družino skupaj klicali na »zagovor« in jih popisali. Tam je bil v uniformi tudi Anton Korošec, ki je odraščal v župniji Sveti Jurij ob Ščavnici in je potem živel v Mariboru (študiral je pravo, vendar ga

Mežnarja ob cerkvi v Benediktu, iz katere je Ozna januarja 1946 nasilno izselila družino Krajnc.

Nočni izgon z doma

17. januarja 1946 so šli oče, hčerki in kuharica župnika Vahčiča k Sv. Antonu (Cerkvenjak) na žegnanje. Zvečer je k njim prišel kaplan Gjerkeš in pogovarjali so se do devetih zvečer. Mama je rekla, da je dopoldne prišel eden od milice vprašat kje je oče. Povedala mu je, da so šli na žegnanje k Sv. Antonu.

Ko so šli spat in so zaspali, bilo je pozno zvečer, okoli desetih, je prišla mama in hčerki zbudila. Rekla je, da naj vstaneta, da morajo iti. Hitro so se zavedeli, koliko »bije ura«. Mlajšega brata je morala mama obleči, saj je bil prej precej bolan, ležal je sedem tednov. Kasneje je umrl za-

Pergerjeva gospa

Oče je poveljniku rekel, da mora oddati ključ v župnišču, ker drugače ne bodo mogli zjutraj v cerkev. Odgovoril mu je, naj da ključ njemu, da bodo oni to naredili. In še: »Saj zato greš, ker si bil preveč s farji skupaj.« Odpeljali so jih v Cerkvenjak. Tam so čakali skoraj dve uri, preden so prignali družino zdravnika, ki je bil po rodu Čeh; moža in ženo ter tri otroke, najmlajši je bil star okoli pet let. Ob štirih zjutraj so se pripeljali k Svetemu Juriju ob Ščavnici, kjer so oznovci »pobrali« še »Pergerjevo gospo«, lastnico gostilne v samem središču kraja (Franciška Perger iz Svetega Jurija ob Ščavnici, bi-

ni končal, ker je imel probleme z alkoholom, bil je bratranec p. Jakoba Vučine iz Sovjaka). V roki je imel majhno palico in je vprašal, koliko jih je. Na očetov odgovor, da šest, pa: »Dobri ste proč.« Ko je bila Cilka kasneje v župnišču v Slovenjem Plajberku na Koroškem, je ta Korošec enkrat prišel s p. Vučino tja. Bil ji je znan, in ko se je malo opil, ga je začela spraševati, kje je bil na začetku leta 1946. Povedal ji je, da v Gornji Radgoni, da je tam izselil »Pergerco«, da potem ni več hotel živeti v domačih krajih in se je preselil v Maribor. Takrat so izselili tudi eno iz Sovjaka, ki je imela sestro v Gradcu, ta Korošec pa je odraščal prav tam blizu.